

ZAGADNIENIE 61
O CNOTACH KARDYNALNYCH CZYLI GŁÓWNYCH

Artykuł 2
CZY SĄ CZTERY CNOTY KARDYNALNE?

Postawienie problemu. Wydaje się, że nie ma czterech cnót kardynalnych, gdyż:

1. Roztropność kieruje wszystkimi cnotami obyczajowymi, jak to już widzieliśmy. Lecz kto kieruje innymi, jest ważniejszy od nich. A więc jedynie roztropność jest cnotą główną.
2. Cnoty główne to cnoty obyczajowe. Otóż do czynności moralnych wystarczy rozum praktyczny oraz właściwe nastawienie pożądania. A więc są tylko dwie cnoty kardynalne.
3. Także pośród innych cnót są stopnie ważności. By więc jakaś cnota zaliczała się do głównych, nie wymaga się, by była ważniejszą w stosunku do wszystkich rzeczy, ale tylko do niektórych. A więc jest więcej cnót głównych.

Ale z drugiej strony, podług św. Grzegorza, cały gmach dobrego postępowania opiera się na tych czterech cnotach.

Odpowiedź.

Liczbę pewnych rzeczy możemy ustalić albo ze względu na ich czynniki istotnościowe, albo ze względu na ich podmioty. Stosując jeden i drugi sposób dochodzimy do czterech cnót kardynalnych. Istotnościowym bowiem czynnikiem w cnotach, o których tu mowa, to dobro rozumu, które można dwojako ujmować: jako dobro polegające na samym rozważaniu rozumu, i na takim właśnie dobru polega jedna cnota główna, a mianowicie roztropność; albo można je ujmować ze względu na porządek rozumu w pewnym tworzywie, którym są już to działania, i wówczas mamy sprawiedliwość, już to uczucia, i wówczas są niezbędne dwie cnoty. Porządek rozumu bowiem jest konieczny uczuciom ze względu na ich opór w stosunku do rozumu. Otóż ten opór może zachodzić w dwojaki sposób: nakłaniając do tego, co się sprzeciwia rozumowi, i wtedy konieczne jest ujarzmienie uczucia, którego dokonuje umiarkowanie; albo odciągając od tego, co rozum nakazuje, np. pod wpływem bojaźni niebezpieczeństw lub trudów, i wówczas niezbędne jest umocnienie człowieka w tym, co rozum nakazuje, by nie odstąpić od niego. Otóż to jest zadaniem męstwa.

Ustalając liczbę cnót głównych, ze względu na podmiot, dochodzimy do tego samego wniosku. Poczwórnym jest bowiem podmiot cnoty ludzkiej: to, co jest z istoty swej rozumne - i to właśnie doskonali roztropność - oraz to, co jest rozumne przez uczestnictwo. A to jest trojaki: wola, która jest podmiotem sprawiedliwości, popęd do przyjemności (siła pożądliwa), będący podmiotem umiarkowania, oraz popęd do walki (siła gniewliwa), który jest podmiotem męstwa.

Rozwiązanie trudności.

1. Roztropność jest bezwzględnie ważniejszą od innych cnót ludzkich, które jednak mogą być głównymi w swoim rodzaju.
2. To, co jest rozumne przez uczestnictwo, może być trojaki, jak widzieliśmy w odpowiedzi.
3. Cnoty, spośród których jedne są ważniejsze od drugich, sprowadzają się do czterech wyżej wymienionych, zarówno ze względu na podmiot, jak i na przedmiot istotnościowy.

Polecenia:

1. Wymień podane przez św. Tomasza z Akwinu cnoty kardynalne.
2. Wskaż cztery podmioty cnoty ludzkiej, którym odpowiadają cnoty kardynalne.
3. Czy potrzebujemy dzisiaj cnót kardynalnych? Określ aktualne perspektywy etyki tomistycznej.